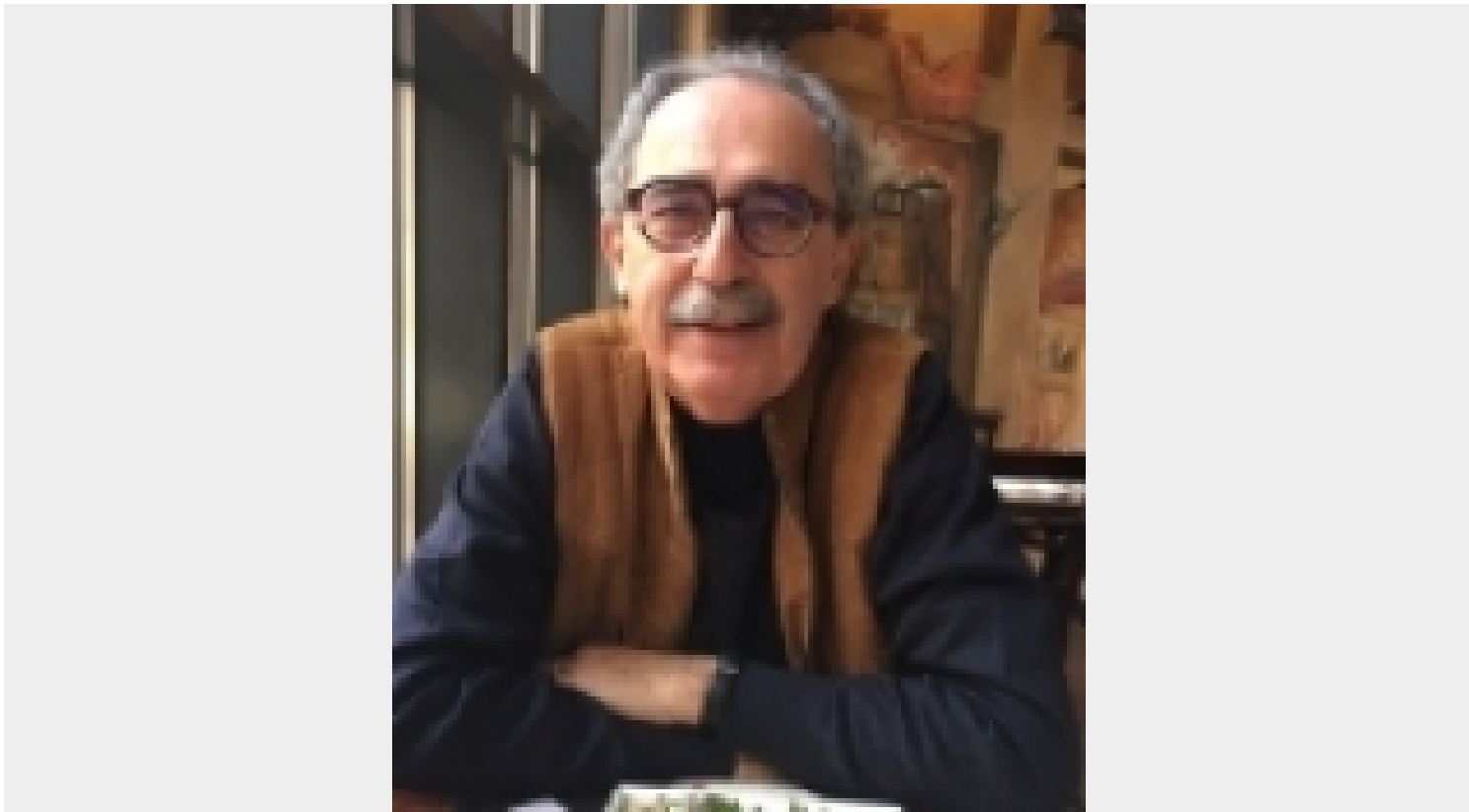


# ՍՓԻՒՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅԸ

Posted on December 23, 2018 by Keghart



Category: [Opinions](#)



## Բայց Նաեւ՝ Շարունակականութիւնը

**Դուկտ. Հրայր Ըեպեճեան**, Նիկոսիա, 14 Դեկտեմբեր 2018

Հայաստան-սփիւռք յարաբերութիւններու կազմակերպչական օղակը, սկսելով իմ պատանեկան-երիտասարդական տարիներէն, կու գար երկրորդ հանրապետութենէն, որ այդ օրերուն կը կոչուէր Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէ: Երրորդ հանրապետութեան հետ ստեղծուեցաւ սփիւռքի նախարարութիւնը. այս իմաստով բաւական ճամբայ կտրած ենք Հայաստան-սփիւռք յարաբերութիւններու գործընթացին մէջ մէկ կողմէ կազմակերպչական կառոյցի եւ ցանցի յատակագիծով, բայց նաեւ՝ յայտագիրներու մշակման եւ զարգացումներու առումով: Հայկական սփիւռքը, ինչ խօսք, ունի իւրայատուկ դրուածք՝ մեկնելով պատմական այն իրողական վիճակէն, թէ մեծ համեմատութեամբ հետեւանք էր Յեղասպանութեան եւ տեղահանումի: Ասիկա հայկական սփիւռքին կու տայ իւրայատուկ կարգավիճակ, բայց նաեւ՝ նոյնքան իւրայատուկ մարտահրաւեր:

Երրորդ հանրապետութենէն ետք Հայաստան-սփիւռք յարաբերութիւնները զգալի եւ շեշտակի կերպով զարգացան ու աճեցան: Հայաստան՝ որպէս անկախ պետականութիւն եւ երկիր, դարձաւ աշխարհասփիւռ հայութեան կիզակետը: Անցնող աւելի քան քսանեօթը երկար տարիները եղան ուսանելի, բայց նաեւ՝ հայրենիք եւ սփիւռք զիրար հասկնալու, միասին գործելու, երկիրը շէնցնելու եւ զարգացնելու մեծ պատեհութիւն եւ ներդրում: Այսօր Հայաստան-սփիւռք կը գտնուինք այնպիսի կարգավիճակի մը մէջ, երբ զիրար շատ աւելի լաւ հասկցած եւ իրարու հետ շատ աւելի լաւ մեկտեղուած ենք: Այս զարգացումին մէջ սփիւռքի նախարարութիւնը եղաւ շատ կարեւոր կառոյց մը եւ աշխատանքային բնագաւառ, որ կամրջեց աշխարհով մէկ տարածուած հայութիւնը իր տարբեր շերտերով՝ Հայաստանի հետ եւ անպայմանօրէն՝ փոխադարձ յարաբերութեամբ: Ու տակաւին, ան հանդիսացաւ սփիւռքը ինք իրեն հետ եւ իրարու հետ միացնող կռուան:

## Բայց Նաեւ՝ Շարունակականութիւնը

**Դուկտ. Հրայր Ըեպեճեան**, Նիկոսիա, 14 Դեկտեմբեր 2018

Հայաստան-սփիւռք յարաբերութիւններու կազմակերպչական օղակը, սկսելով իմ պատանեկան-երիտասարդական տարիներէն, կու գար երկրորդ հանրապետութենէն, որ այդ օրերուն կը կոչուէր Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէ: Երրորդ հանրապետութեան հետ ստեղծուեցաւ սփիւռքի նախարարութիւնը. այս իմաստով բաւական ճամբայ կտրած ենք Հայաստան-սփիւռք յարաբերութիւններու գործընթացին մէջ մէկ կողմէ կազմակերպչական կառոյցի եւ ցանցի յատակագիծով,

բայց նաեւ՝ յայտագիրներու մշակման եւ զարգացումներու առումով: Հայկական սփիւռքը, ինչ խօսք, ունի իւրայատուկ դրուածք՝ մեկնելով պատմական այն իրողական վիճակէն, թէ մեծ համեմատութեամբ հետեւանք էր Ցեղասպանութեան եւ տեղահանումի: Ասիկա հայկական սփիւռքին կու տայ իւրայատուկ կարգավիճակ, բայց նաեւ՝ նոյնքան իւրայատուկ մարտահրաւեր:

Երրորդ հանրապետութենէն ետք Հայաստան-սփիւռք յարաբերութիւնները զգալի եւ շեշտակի կերպով զարգացան ու աճեցան: Հայաստան՝ որպէս անկախ պետականութիւն եւ երկիր, դարձաւ աշխարհասփիւռ հայութեան կիզակետը: Անցնող ակունքի քան քսանեօթը երկար տարիները եղան ուսանելի, բայց նաեւ՝ հայրենիք եւ սփիւռք զիրար հասկնալու, միասին գործելու, երկիրը շէնցնելու եւ զարգացնելու մեծ պատեհութիւն եւ ներդրում: Այսօր Հայաստան-սփիւռք կը գտնուինք այնպիսի կարգավիճակի մը մէջ, երբ զիրար շատ ակունքի լաւ հասկցած եւ իրարու հետ շատ ակունքի լաւ մէկտեղուած ենք: Այս զարգացումին մէջ սփիւռքի նախարարութիւնը եղաւ շատ կարեւոր կառոյց մը եւ աշխատանքային բնագաւառ, որ կամրջեց աշխարհով մէկ տարածուած հայութիւնը իր տարբեր շերտերով՝ Հայաստանի հետ եւ անպայմանօրէն՝ փոխադարձ յարաբերութեամբ: Ու տակաւին, ան հանդիսացաւ սփիւռքը ինք իրեն հետ եւ իրարու հետ միացնող կռուան:

Հոսկէ մեկնելով՝ կան շարունակականութեան գործընթացը եւ հարցադրումները, որոնք կը շրջագային ներկայ օրերուն: Պէ՞տք է շարունակել սփիւռքի նախարարութիւնը: Եթէ այո՛, ինչպէ՞ս եւ ի՞նչ տարողութեամբ: Եւ եթէ ոչ, բայց ինչո՞ւ:

Ներկայ օրերը ունին իրենց շատ մը մարտահրաւեր-հիմնահարցերը մէկ կողմէ սփիւռքահայ իրականութեան համար, բայց նաեւ՝ հայաստանեան իրավիճակէն մեկնելով եւ երեւի թաւշեայ յեղափոխութենէ ետք ակունքի մեծ ակնկալութիւններով: Եթէ հայկական սփիւռքը շատ «գունաւոր» է եւ տարբեր շերտերով, որուն վրայ պիտի ակնկալուի Հայաստանէն արտագաղթած հայորդիներ, որոնք սփիւռքեան իրականութեան վրայ ակնկալուցին նոր «երանգներ»: Ու հայկական այս մեծ «պարունակին» մէջ կայ այլ երեւոյթ մը, որ մինչեւ այսօր սփիւռքը տակաւին չէ վերածուած, այսպէս ըսած, կազմակերպչական-ընդհանրական կառոյցի մը, որ կրնար ծառայել որպէս համասփիւռքեան համադրողական օղակ: Բայց նաեւ առկայ է, եւ երեւի՝ ներկայ օրերուն մէջ շեշտուած ձեւով, Հայաստան երկրի եւ հայրենի պետականութեան ներշնչած ազգային-քաղաքական ինքնութիւնը՝ սփիւռքահայուն համար եւ ի մասնաւորի՝ երիտասարդ հայուն, որ հասակ կ'առնէ շատ մը գաղութներու մէջ, եւ ուր ան-անոնք կը գտնեն-վերագտնեն իրենց հայկական ակունքը եւ ինքնութեան գիտակցութիւնը՝ հայրենի հողին մէջ եւ անոր միջոցով: Կարկինը ակունքի լայն բանալով՝ այսօր շատ ակունքով օրակարգի վրայ է հայրենադարձութիւնը անցեալի ներգաղթի հիմքով, բայց՝ տարբեր տարողութիւններով, ընտրանքներով եւ միջոցառումներով:

Հայկական ընդհանրական այս իրավիճակներուն մէջէն է, որ պիտի տեսնենք անհրաժեշտութիւնը՝ շարունակելու սփիւռքի նախարարութիւնը եւ անոր աշխատանքային գործընթացը՝ գէթ աւելցնելով եւ կամ վերանորոգելով անոր աշխատանքային ռազմավարութիւնը: Եթէ մեր համահայկական եռանկիւնը կը կազմէ Հայաստան-Լեռնային Արցախ-սփիւռք, բայց անհրաժեշտ է, որ նոյն այս եռանկիւնը եւ անոր յարաբերութիւն-աշխատանքային գործընթացը ուժեղացնել: Ասոր մէջ, անկասկած, սփիւռքի նախարարութիւնը ունեցած է եւ պետք է շարունակէ պահել իր կարեւոր մասնակցութիւնը եւ ինքնուրոյն դրուածքը՝ հայրենի պետական վարչամեքենային մէջ:

\*\*\*\*\*

## «Հպարտ» Բանաստեղծը...

**Դոկտ. Հրայր Ըսեպեան**, Նիկոսիա, 28 Դեկտեմբեր 2018

«Ես բանաստեղծ չեմ, որպէսզի կարենամ գրախօսական մը գրել քու նոր հրատարակած երկու գիրքերուդ համար»:

Խաչիկ Տետեանին հետ ունիմ տարիներու վրայ երկարող բարեկամութիւն, որ անցած է անհատական բարեկամութենէ՝ հասնելով ընտանեկան ջերմ յարաբերութիւններու եւ հանդիպումներու: Իր երկու նոր հրատարակած բանաստեղծութիւններու հատորները՝ «Երազէն անդին», որոնք լոյս տեսած են Երեւան, ինծի եւ ընտանիքիս մակագրեց ու նուիրեց: Ինչ խօսք՝ մեծ ուրախութիւն եւ հպարտութիւն էր ինծի համար տեսնել իմ բանաստեղծ բարեկամիս նոր իրագործումը: Նկատի ունենալով, որ մեր հանդիպումներուն մէջ բացակայ չեն նաեւ կատակ-դիպուկները, չուշացաւ իմ խօսքը. «Ես բանաստեղծ չեմ... Գրախօսական չեմ կրնար գրել»: Չուշացաւ Խաչիկին արագ եւ նոյնքան կատակ-սրամիտ պատասխանը. «Գործէն փախչելու լաւ պատճառաբանութիւն»:



Ճիշդ էր Խաչիկ Տետեանը: Ես պետք էր յիշէի, որ աշակերտական տարիներուս որքան հայ բանաստեղծներու քերթուածները գոց կը սորվէի եւ ատենամարզանքի պահերուն կը մասնակցէի մրցոյթներու: Հայ բանաստեղծութիւնը միշտ ալ ինծի հետ «քալած» է տարիներու ընթացքին:

Խաչիկին հետ մեր զրոյցներուն մէջ նաեւ անպակաս չեն ազգային-հայրենական ու եկեղեցական-միութենական եւ գաղութային հարցերը, որոնց մէջէն անպայմանօրէն դուրս պիտի ելլէին հոգեներաշխարհային մտահոգութիւններ եւ տագնապներ, որոնցմէ մէկը՝ «Ես յոռետես անձ եմ», որ քանիցս ըսած է Խաչիկ:

Իր երկու նոր հրատարակած բանաստեղծութիւններու հատորները կարդալով՝



«Իմաստութիւնս» է, որ «խաւար իր կեանքին համար դառնայ ջահը անմար»: Ան կ'ուզէ քալել այս «ջահին» ուղղութեամբ, որպէսզի կարենայ ըմբռնել Տիրոջ «խորհուրդները խորհրդաւոր»:

Խաչիկ Տէտէանը հայն է, սփիւռքահայը եւ Հայաստան հայրենիքը սիրող, բայց եւ որուն «ապագան զինք կը յուզէ»: Ան կը տեսնէ իր ժողովուրդին «նահանջը՝ կամաւոր եւ այլասերող»: Ան այս իրականութիւնը վերածած է «վիշտի»: «Իմ ցեղի կորուստն է դանդաղ... կ'երթանք կորստեան ուղիներէ... Կը զոհաբերուին սրբութիւններ, արժէքներ, հայրենիք, ազգ, լեզու, անցեալ, կը նուազի յոյսը. կ'աղաւաղուի դիմագիծը՝ մարդուն սրբակենցաղ, որ տեսակ է հազուագիտ: Ո՞ր է ան՝ այդ տեսակը կորսուած»: Ան այս բոլորը կ'որակէ որպէս՝ «Տագնապն է ան հայուն ներկային, հայրենիքէն դուրս նահանջող հայուն»:

Ան կ'ակնարկէ հայուն մեծ երագի ճամբու իտեալին եւ տեսիլներուն, որոնք՝ «զիջեցանք զանոնք տեղայնական մտայնութեամբ»: Խաչիկ Տէտէանին համար «հայութիւն, հայրենիք ամեն բանէ վեր» են: Իր յոռետեսութիւնը այն է, որ հայը միաբան չէ: Ան կը ձգտի միաբանութեան: Հոս դարձեալ ակնյայտ է շարժող յոռետեսութիւնը, եւ ան կ'ըսէ. «Մէկը ամբողջին ու ամբողջը մէկին կարգախօսով, հաւաքական գործին հաւատացած»: Խաչիկը իր հայրենասիրութեան թռիչք-սլացքը կը հասցնէ «ուրիշ» մը ըլլալու գիտակցութեան. «Ահա այն ատեն միայն հաւատացի, որ մերն իրաւամբ ուրիշ է... որ Հայաստան աշխարհ կոչուած այս դրախտը իրաւամբ հրաշք մըն է հողեղէն...»: Բայց Խաչիկին սլացքը տակաւին վեր է. «Պիտի հասկնանք ուշ կամ կանուխ, անպայման, թէ հայրենիքն է միայն փրկութեան լաստը վերջին»: Ան կը վստահեցնէ՝ մեկնելով իր սփիւռքահայուն փորձէն, որ՝ «օտար ամայի ճամբէքի վրայ չկայ խաղաղութիւն»:

Խաչիկ Տէտէանը պահանջատէր բանաստեղծ է իր ժողովուրդի ահաւոր Տեղասպանութեան փորձառութեան մէջ. «Սպաննեցիր մարմինը, բայց չբեկանեցիր անոր կամքը: Լսէ՛, հայր կը բախէ դուռդ հիմա՝ ուժգնօրէն, արեան մուրհակները ձեռքին, արդար վրէժխնդրութեամբ. յարութեան դողանջները կը հնչեն ծագէ ծագ, յարութեան շունչով զօրացած»:

Խաչիկ Տէտէանը կը հաւատայ եւ ամուր կառչած է մայրենիին. «Հայուն դժուար երթին դուն աղաղակող օրագրութիւն»: Բոլոր «փոթորկոտ ու փոխուող» օրերուն մէջէն ան կը հաստատէ չփոխուող իրականութիւնը, որ՝ «Կը մնան փորագրուած երեսունվեց տառեր հրաշագործ՝ որպէս անջնջելի, նուիրական սխրանք իւրայատուկ»:

Կայ նաեւ Խաչիկ Տէտէան «Տեսիլքի» բանաստեղծը: Հոս դարձեալ իր յոռետեսութիւնը կը շարժի... «Կը տեսնեմ երկիր ազատ ու արդար, պետութիւն, ժողովուրդ ձեռք-ձեռքի տուած, կը կերտեն նոր, ազատ հայրենիք, նոր սխրանք, ուժեղ ապագայ»:

Խաչիկ Տէտէանը կը հաւատայ նաեւ իր ծննդավայր Լիբանանին. «Չէ՞ որ իմ հայրենիքն է նաեւ ան, այդ որդեգիր ծնողքս հարազատ»: Բայց նաեւ կ'ափսոսայ Լիբանանին

վիճակուած սեւ ճակատագրին, որ ան ապրած է ամեն հարագատութեամբ. «Մնացիր եւ միայնակ ճակատագրին դեմ...»: Ան կը գիտակցի մեծերուն բոլոր խաղերուն. «Կ'օգտագործեն քեզ մեծերը այս աշխարհի»: Խաչիկ Տետեանը կը տեսնէ, թէ ինչպէ՛ս «Երկիրն այս, Լահանջի ու կորստեան ուղին է բռնած», եւ այդ պատերազմի արհաւիրքին մէջ ան կը գծէ՝ «ատելութեան դիմագիծը», «Լախանձը անհանդուրժող», «անարգ ոճիր»-ը եւ այդ բոլորը կը սեղմէ իր մէջ՝ որպէս «քառս իմ Լեռսիդիս»:

Բայց Խաչիկ Տետեան յոռետեսը կրնայ տեսնել «նոր Լիբանան»: Լիբանանը, «որ կը ցցէ գլուխը յաղթական՝ մահաքունէն զարթնած»:

Խաչիկ Տետեանին յոռետեսութիւնը իրաւամբ շարժող է, որովհետեւ ան գիտէ դեմ կենալ ներկայ օրերու ընթացքին, որ «այլ» է: Բայց ինք հոն չէ, քանի գիտէ դիպարել «անտարբերութեան» մէջէն, որ «ախտ» է եւ «կը սուրայ մոլագար»: Խաչիկ Տետեանը «անցեալի տխուր յուշերը վանած» է ու, տակաւին, «ամօթի ու պարտութեան բարդոյթէն ձերբագատած», ան կը Լայի «վաղուան օրուան յաղթութեան՝ հպարտութեամբ գօտեպնդուած»:

Այս յաղթութեան հպարտութիւնն է, որ Խաչիկ Տետեանը դարձուցած է «հպարտ» բանաստեղծ... Հպարտը երբեք գերակայութեան համար չէ: Ինչպէս որ ինք կ'ըսէ՝ «Աժան ու սին ինքնապարծութեամբ»: Այլ հպարտութիւն մըն է, որ Խաչիկ Տետեան յոռետես բանաստեղծը վերածած է շարժող եւ շարժուն: Շարժուն՝ կեանքի մէջ արժէքին տենչալով եւ հասնելու ձգտումով: Ահա թէ ինչո՛ւ իր բանաստեղծութիւնը «շարունակուող» է, քանի արժէքի կեանքի ձգտումը երբեք պէտք չէ կենայ:

Իսկ արժէ՞քը... Ան հպարտ է՝ «հայ ծնած ըլլալով», հպարտ է՝ «հայու արիւն կրելով»: Այս հպարտութիւնը իր մէջ կերտած է «հաւատք» մը, որ միշտ «վառ» է, կենդանի, ապրող եւ շարժող: Տակաւին, կեանքի նկատմամբ «համոզմունքով» մը, որ իր անձը եւ ապրած օրերը վերածած են «ջերմութեան»: Այս «համոզմունքը» եւ «ջերմութիւնը» Խաչիկ Տետեան, հպարտ բանաստեղծը եւ մեզ բոլորս կը տանին յոռետեսութենէն դէպի արժէքի կեանքը տեսնելու եւ կերտելու մարտահրաւերին:

Շնորհակալութի՛ւն, Խաչիկ Տետեան, այս արժէքին ու ինքնութեան գիտակցութեան համար: Քեզի, մեզի եւ մեր բոլորին:

Խաչիկ Տետեան՝ հպարտ բանաստեղծը, որ կը խթանէ մեզ բոլորս, որ մենք հպարտ հայեր ենք...

Հպարտ բանաստեղծը: Ան, որ յոռետես իրավիճակները կը շարժէ հասնելու եւ հասցնելու համար մեզ բոլորս արժէքի գիտակցութեան:

